СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 228. Джерзи Сити, Н. Дж., четвер, 1. жовтня, 1925.

VOL. XXXIII. No. 228. Jersey City, N. J., Thursday, October 1. 1925. THREE CENTS

Не можуть погодитись щодо умов сплати военного довгу.

ВАШИНГТОН, Д. К., 29. вересня. — Американська Довгова Комісія заявила французькій делегації, що вона готова на значні уступки, щоби уможливити заключенне умови.

З уваги на те сподіваються вже скорого вирішення справи.

Французька делегація хотіла-б досягти вирішення в пятницю, а в суботу виїхати домів.

ВИЛСОН І МИР.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 29. вересня. — В Ню Йорку і в Лондоні видано нині книжку бувшого англійського міністра закордонних справ лорда Ґрея, в якій він подає тайний плян покійного Вилсона з лютого, 1916, на закінченне війни. Вилсон хотів відбудови Бельгії, передачі Франції Альзації і Льотарингії, винагороди для Німеччини в кольоніях і доступу до моря (Царгорода) для Росії.

Сей плян розбився.

Одночасно Ґрей каже, що за війну не винна Німеччина, але зоруженне Европи, яке і тепер повторюється і знову доведе до війни і згуби.

ПРО ВОЗДУШНІ СИЛИ АМЕРИКИ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 29. вересня. — Ґенерал Виллиєм Мичелл, котрого влада военної фльоти усунула з авіяційної служби, зізнавав сьогодня перед комісією, яку назначив президент Кулидж для розсліду становища воздушних сил Злуч. Держав.

Він заявив, що сі воздушні сили вже перестарілі і слабі, та що Европа або Азія може легко напасти на Америку з воздуха.

Він радить створити окремий авіяційний департамент та розвинути його до тої степени, щоби Америка була перша у воздухоплавстві та могла завсіди оборонитись. Його погляди підперли офіцири, що були перед комісією яко свідки.

ЩЕ НЕ ДОБУТО ПІДВОДНОЇ ЛОДКИ.

НЮ ЛОНДОН, КОНН., 29. вересня. — Ізза безупинної бурі годі було ще й досі добути затоплену субмарину С-51.

ОСТОРОГА.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 29. вересня. — В Ню Йорку появилась осторога, ЩОБИ З АМЕРИКИ НЕ ПОСИЛАНО ГРОШИЙ ДО ПОЛЬЩІ В „ЗЛОТИХ", бо їм грозить знову великий упадок.

Кажуть, що зі „злотими" (паперовими) може вже дуже скоро статись тесаме, що сталося з марками. Длятого посилаючі з Америки доляри для переводу на „злоті" понесли би велику страту, а заробив би лише польський уряд і спекулянти.

Тому радять посилати гроші до Польщі ЛИШЕ В ДОЛЯРАХ (значить, щоби в Польщі виплачено в долярах) і то лише через певні банки і пересилкові компанії, які доручують посилки в долярах.

ПОБІДА ЛА ФОЛЛЕТТА.

МИЛВОКІ, ВИС., 29. вересня. — Сенатором при доповнюючому виборі із стейту Вискансин вийшов Роберт М. Ла Фоллетт, молодший.

Обчислення ще не повні, але вже і сі показують, що він одержав 220,235 голосів, а чотири його противники не одержали разом навіть половини його голосів.

ПОЧТОВА МАРКА З ВИЛСОНОМ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 29. вересня. — Президент Кулидж заявив, що небаром почта видасть нову марку з портретом покійного Вудрова Вилсона.

КОРОЛЬ В АМЕРИЦІ.

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. Дж., 28. вересня. — Сьогодня зголосилося було в тутешньому суді 190 осіб по другі горожанські папери.

Суддя Роберт Кинкід пропустив 188, а двом не дав горожанства з причини, що не вміли відповісти на питання.

Один з них на питанне, чи є король в Злучених Державах, відповів: Так!

НОВИЙ ПОЛЬСЬКИЙ ПОСОЛ ДО АМЕРИКИ.

ВАРШАВА, 29. вересня. — Польський уряд назначив послом Польщі в Злучених Державах Івана Цехановського, бувшого радника польського посольства в Лондоні.

Кажуть, що американський уряд вже згодився на цю номінацію.

Бувший польський посол у Вашингтоні Володислав Врублевський останеться тут.

НЕВДАЧА ФРАНЦУСЬКОЇ ПОЗИЧКИ.

ПАРИЖ, 29. вересня. — Французьке правительство видало нову позичку на суму 25 міліярдів франків у золотих бондах. Власники давніх позичкових бондів могли виміняти їх на теперішні, а також сі нові бонди були і на продаж. Та досі продано їх ледви пяту часть і тому реченець продажі продовжено до 20-ого жовтня с. р.

БОЯТЬСЯ КІНЦЯ СВІТА.

ТЕГЕРАН, столиця Персії, 29. вересня. — Понад Тегеран перелетіла комета з довгим хвостом.

Публика так налякалась, що гадала, що се вже конець світа.

КИТАЙЦІ В МОСКВІ.

МОСКВА, 29. вересня. — Сюди приїхала китайська військова делегація, яку вислав китайський християнський ґенерал Фенг Ю-гсянг. Делегація хоче бути тут один місяць і простудіювати російські військові і політичні умовини.

ЗГОРІВ УКРАЇНСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР.

В неділю, 6. вересня, згорів елеватор Української Фармерської Елеваторної Спілки в Мензі, Ман. Вогонь почався над ранком. Причина вогню не звісна. Здогад є, що вогонь був спричинений недокурком, киненим недбало на підлогу елеватора. Елеватор був заасекурований, як також і збіже, яке було в елеваторі.

Українська Збіжева Спілка приступила зараз до будови нового елеватору, який буде скінчений з початком жовтня, так що шеровці й костумери Спілки будуть в короткім часі користати знова з українського елеватора.

Факт, що Українська Спілка зараз по випадку приступила до будови нового елеватора, показує на добре фінансове положення Спілки.

77 ЛІТ У ПАРЛЯМЕНТІ.

77 літ у парляменті прожив ґенер. секретар франц. парляменту, Єжен Пер, який саме помер. Він уродився в будинках посольської палати як син тамошнього урядовця і вступивши на службу слідами свого батька, від 1885 р. працював у парляменті як ґенер. секретар. Майже ніколи не брав відпустки і робив враження вічно молодого. Відомий як автор цілої низки історичних та правничих творів, головно з обсягу парляментаризму.

ПЕРЕВОРОТ У ДРУКАРСТВІ?

Два Анґлійці, як впевняють анґлійські часописи, зробили винахід, що може зреволюціонізувати всю техніку друкарського мистецтва. Замісць металевих букв хотять вони завести фотоґрафію, яка працює при помочи фільмової стяжки і репродукує всі типи друку. Таким робом стала би зайвою навіть машина для складання. При помочі радія можна би навіть той самий текст друкувати одночасно в ріжних місцях.

ПРОБУЮТЬ ЛІЧИТИ БОЖЕВІЛЛЯ КОМАРАМИ.

В лондонськім шпитали для умово-хорих, роблять тепер спроби небувалого лічення умово-хорих. Хорого беруть до спеціяльної кімнати, де є повно комарів, які кусають хорого, від чого він хорує на малярію. Лікарі твердять, що пропасниця малярії ділає додатно на орґанізм хребта і мозку так, що умово-хорий приходить до розуму.

ПОШИРЕННЯ НАРОДНОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНІ.

По пляну центральних установ число народніх шкіл в 1925/6 шкільному році має бути збільщене з 16.6000 до 29.-200. Загальна сума коштів, що їх проектується видати в 1925/6 р. на народню освіту, творитиме 93,600.000 карб., проти 37,900.000 карб. минулого року.

ПРОТИЖИДІВСЬКИЙ РУХ В РУМУНІЇ.

Протижидівський рух в Румунії щораз більше скріплюється. Прийшло до нових виступів в місті Бельці. Туди прибула ґрупа протижидівських однодумців професора Кузи і підпалила божницю облявши її нафтою. Жиди поховалися в обаві перед погромом.

ГОЛОДІВКА У ЛЬВОВІ.

У львівських „Бриґідках" пройшла недавно знов голодівка. А тепер голодують вязні у слідчім арешті при ул. Баторого. Голодують українські політичні вязні: Павлів Остап, Матчак Теодор, Саварин Юліян, Барановський Роман, Барановський Ярослав, Бігун М., Ковалисько М., Паславський Іван, Шумський Володимир, Лупуль Володимир і голодує 26 інших вязнів, яких обвинувачують в приналежности до комуністичної боєвої орґанізації. Разом понад 40 осіб. Між тими 16 до 20-літні діти і дівчата.

А домагаються вони привернення тих прав, які виборoли собі політичні вязні попередними голодівками, а які президія окружного карного суду влучила до тюремного правильника з датою 11. VIII. 1924 р. Домагаються, щоб той правильник застосовано також що до новоприбуваючих політичних вязнів, так як це у тім правильнику заподано до обовязуючого відома тюремному зарядові. Але тюремний заряд перейшов над зарядженнєм президії до дневного порядку.

Чогож домагаються вязні? Щоби їх не поміщувано в одних келіях разом зі звичайними злочинцями, щоб їм дозволено читання книжок, доставу харчів з хати, не поміщувати політичних жінок-арештанток, ще й малолітних зі звичайними злочинцями а то й проститутками, щоб не продовжувано в безконечність безпотрібного слідства, щоб уділено дозволу на другий прохід для політичних вязнів і т. д.

Жадання, які в інших краях є самозрозумілі і не треба їх аж голодівкою виборювати.

ДВІЙНЯК ТРОЦЬКОГО.

Недавно донесли французькі часописи, що Троцький перебуває потайки в купелевій місцевости Спа. Він рішуче відмовляється приняти ґазетярів, які не дають йому спокою. Вкінці показалося, що в Спа перебував не Троцький, але його двійняк, себто чоловік дуже до нього подібний, якийсь богатий Голяндець, що ніколи не був в Росії.

ХТО УТРИМУЄ ПОЛЬЩУ?

На се питанне дадуть найкрасшу відповідь цифри про стягнені податки. Отже в 1924 р. сойм уповажнив уряд до стягнення з населення і з монополів податку на суму 1,072,053,000 злотих, з чого власники мали заплатити 518,-788,000 зл., а з того поміщики і капіталісти вплатили заледви 373,002,000 зл., а селяни і робітники заплатили аж 824,397,000 злотих.

У висщенаведеній сумі находиться маєтковий податок, який був одноразовим. З того податку мало вплинути в 1924 р. 527 міліонів а вплинуло лиш 199 міліонів, з чого львину частину заплатили селяни, дрібні ремісники і малі торговці.

Великі власники і капіталісти не заплатили також доходового податку. Виміреного податку тої катеґорії було 77 міліонів, а стягнено всього 40 міліонів.

З ґрунтового податку уряд мав стягнути суму 55 міліонів, а стягнув ледви 48 міліонів. Очевидно, що і тут, як і всюди заплатили все селяни а не сплатили нічого або дуже мало великі земельні власники.

КРАДІЖ СНОПІВ У ГАЛИЧИНІ.

Перед війною крадіж снопів з поля належало до рідкости. Щойно в часі війни розпаношилась крадіж снопів так, що крадено цілими копами. Ця язва лишилась до нині; в кождім майже селі крадуть снопи, а навіть оноді убито господаря в часі крадежі снопів. А саме в Чернелиці, городенського повіту, виїхав в ночи селянин Іван Халабура з жінкою в поле, щоби ранком з росою вязати ячмінь. Жінка заснула на возі, а селянин положився під полукіпок і пас коні. Незадовго якісь люди заїхали на ниву і стали накидати снопи. Селянин вийшов з під полукіпка, щоби прогнати злодіїв. Але злодії кинулись на господаря і убивши його, прикрили снопами і повтікали. Аж рано жінка знайшла убитого чоловіка. Поліція арештувала Івана Дивілюка і його жінку і відставила їх до арешту.

ПРИМУСОВЕ ПАЛЕННЄ ВМЕРЛИХ НА РАКА.

Один анґлійський лікар домагається примусового паленння тіл осіб, що померли на рака. Він каже, що коли заразки рака такі маленькі, що протискаються через усякі фільтри, то можуть також дуже легко протиснутися крізь верству землі до жерельної води. Одинокою охороною перед дальшим зараженнем є паленне трупів.

ЖИДІВСЬКА РЕПУБЛИКА НА УКРАЇНІ.

Голова „радянської" України В. Чубар заявив на останньому українському зізді рад, що рівночасно зі зростом жидівського рільничого населення в Херсонській ґубернії буде там створена окрема жидівська адміністраційна одиниця згідно з приписами „радянської конституції". Далі Чубар сказав, що істнує можливість створення у Херсонщині окремої жидівської автономної републики на основі загального законодавства про національні автономні одиниці, передбаченого „радянською конституцією". На Херсонщині жидівське рільниче населення нараховує вже 30,000 душ. Український „радянський уряд" віддає для Жидів на кольонізацію великі простори державної землі на Херсонщині для оселення дальших 7,000 жидівських родин (30,000 осіб). Всі ті інформації подаємо за Жидівською Телеґрафічною Аґенцією, яка в таких справах має мабуть найкрасші інформації.

НАРОДНЯ ОСВІТА В ПОЛЬЩІ

Авторитетний урядник міністерства освіти, директор департаменту низшої освіти Жлобіцкі подав інтерверам варшавських ґазет деякі цифри про освіту в Польщі, які кидають ярке світло на відносини у польському шкільництві. Отже в Польщі недостає 25,000 шкільних саль, по містах а 64,000 по селах, разом отже 89 тисяч. За час свого істнування вибудувала Польща заледви 1,000 шкільних кімнат. Щоби побудувати 89 тисяч на це треба чотири міліярди золотих. На загал є в Польщі 27,866 публичних народніх шкіл державних і приватних. В них є 68,083 учителів і 3,237,660 дітей. Тепер тільки 600,000 дітей не користає зі шкільної науки (?). Цифри гарні та дуже проречисті.

Чічерін і Скршинський „ділять" балтійські републики.

ХТО КОГО ОБДУРИТЬ?

РИҐА, столиця Латвії, 29. вересня. — Сюди наспіли звідомлення з Росії і Польщі, що Чічерін запиває у Варшаві не тільки шляхотсько-советську приязнь, але і „поділ" балтійських републик.

Чічерін дає Польщі Литву і південну Латвію, а з тим також литовську (перше німецьку) пристань Мемель і вільне пристаневе місто Данціґ; а Скршинський „дає" Росії Естонію з пристаню Ревелем, і північну Латвію з пристанями Риґою і Лібавою. По сьому „поділі" Чічерін і Скршинський підписали би договір про запоруку своїх „границь".

Тут лише цікавляться, хто кого обдурить, і дивуються, що Скршинський не хоче більше від Чічеріна, та що сей не дає йому бодай половини Европи.

СКРШИНСЬКИЙ ВИТАЄ ЧІЧЕРІНА.

ВАРШАВА, 29. вересня. — Польський міністер заграничних справ граф Александер Скршинський видав тут сьогодня офіціяльний обід в честь російського советського комісаря закордонних справ Григорія Чічеріна.

По обіді було офіціяльне принятте.

Як Чічерін так і Скршинський заявились за зближенням між Росією і Польщею.

Скршинський заявив теж, що поїде в гості до Москви, щоб віддати большевикам гостину.

Чічерін виїздить відсі на лічення до Німеччини.

ЗАГОВІР НА ЖИТТЄ КОРОЛЯ.

ЛОНДОН, 29. вересня. — Тутешня поліція викрила змову комуністів на життє англійського короля і поробила заходи обережности, аби змовники не могли дістатись поблизу короля.

ЗІЗД ПАРТІЇ ПРАЦІ.

ЛОНДОН, 29. вересня. — Тут зачався нині зізд Партії Праці, в якому бере участь понад 1,000 делеґатів, що заступають понад 3,000,000 членів партії.

Відомий комуністичний посол Шапурджі Саклатвала бере участь у зізді яко гість.

Зізд отворив голова юнії зелізничників С. Т. Кремп короткою промовою, в якій виступив проти насильної революції, яка, казав, уже належить до пережитої старовини і має на віку понад 100 літ. Длятого, казав він, Партія Праці не хоче боротись ані проти одиниць ані проти кляси, а тільки хоче використовувати і здобувати умови громадські для зорґанізованого робітництва.

Комуністи поставили внесенне, щоб відкинути постанову про заборону вибору комуністів до поодиноких відділів Партії Праці в цілому краю. Та се внесенне відкинено майже 3,000,000 голосами проти 300,000, що голосували за внесеннем.

ПАРЛЯМЕНТАРНА КОНФЕРЕНЦІЯ ПАРТІЇ ПРАЦІ.

ЛІВЕРПУЛ, Англія, 29. вересня. — Тут відбувається парляментарна конференція Партії Праці.

На ній виголосить свою промову бувший премієр Ремсей Мекданелд.

ЛІОТЕЙ УСТУПИВ.

ПАРИЖ, 29. вересня. — Французький ґенерал ґубернатор Марока ґенерал Ліотей уступив зі свого становища і французьке правительство приняло його резиґнацію.

На його місце, як кажуть, правительство хоче назначити міністра судівництва Стеґа, котрого вважають дуже спосібним адміністратором і справедливим чоловіком. Номінація буде оголошена аж за кілька тижнів.

КРІМ КРІПШАЄ.

ФЕЗ, столиця Марока, 29. вересня. — З военного фронту повідомляють, що Абд-ел-Крім, головний командант війска Ріфів, знову скріпив свої сили і зачав наступ проти Французів на цілій лінії.

ПРО ЕЛЄКТРИФІКАЦІЮ НА УКРАЇНІ.

ХАРКІВ, 27. вересня. — Леон Троцький виїхав до Катеринослава, щоб розглянути справу збудовання великої електростації на Дніпрових порогах.

Його поінформували інжиніри, що така електростація коштувала би 150 міліонів рублів, та що можнаб її збудувати за 6 літ.

ПОВСТАННЯ В БЕСАРАБІЇ.

ВІДЕНЬ, 27. вересня. — З Кишинева, столиці Бесарабії, повідомляють, що там ширяться селянські повстання.

Румунська влада намагається здавити їх військовою силою.

БУВ БИ ДОБРИЙ ВИНАХІД.

МОСКВА, 27. вересня. — Російський учений електро-технік Йоффе каже, що придумав такий електричний апарат, що його можна носити в кишені камізельки, а що його сила вистарчить на гонення автомобіля протягом 10 діб.

НЕГРАМОТНІСТЬ В БРАЗИЛІЇ.

РІО ДЕ ДЖАНЕЙРО, столиця Бразилії, 28. вересня. — Бразилійське правительство оголосило статистичні викази на основі останньої конскрипції з 1920 року.

Статистика виказує, що більше як три четвертини (понад 75%) населення Бразилії не вміє ні читати ні писати.

Тому 50 літ в Бразилії було 85% неграмотних.

Населення Бразилії тепер виносить 30,600,000.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДВА АМЕРИКАНСЬКІ ГОЛОСИ: ОДЕН ПРО ПОЛЬЩУ, ДРУГИЙ ПРО АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛЯКІВ

Американські Поляки обурилися, що почули дещо правди.

В американськім місячнику „Америкен Монтлі" появилася стаття під титулом: „Здичіла Польща", в якій цілком слушно пятнуються варварства Польщі, а особливо насильне прогнання Німців, що мешкали в Польщі, а не захотіли остати польськими горожанами. Читаемо там: „Гонять німецькі родини як худобу, а проганяючи з краю, змушують їх покидати свій доробок, або продавати за безцін польським псам гончим.

Найбільшу дурницю, яку колинебудь німецький нарід зробив, було те, що змагав підчас війни до відбудови польської держави, бо Польща ніколи не вміла того оцінити. Фридрик Великий знав колись як поступати з Поляками, але не знав того Бетман Гольвеґ.

Безпрінціпність аліянтів, які коли тільки побачили, що плебісцит на Горішнім Шлеску виходить на користь Польщі, в прямо безличний спосіб віддали Шлеск Польщі — видае вже овочі. І буде далі родити затрутий овоч аж доки Західні Пруси, то рамя, що його живцем видерто з німецького орґанізму, не злучиться з матерним по крови і кости рідним краем. А коли Польща буде стояти тому на перешкоді, то її знищемо. Бо чи може людська культура капітулювати перед малою, розбійничою державою, яку сотворило невіжество Вілзона, британські торговельні концшахти і французький імперіялізм.

Бо якщо Польща не може навчитися по людяному поводитися то які вона може мати шанси до життя, вона кинена між російського медведя і німецького вірла. А верзальська латанина не е в силі запевнити безпеченства ні Франції ні Польщі".

Кождий, що прочитае ті слова скаже, що писала їх розумна людина, яка добре визнаеться в польській справі, що пише річево і справедливо. Вправді порушуе тільки оден боляк, але е тої думки, що й його вистарчае, щоби розсадити Польщу. Ми моглиби начислити таких боляків більше, бо кромі німецького боляка е ще в Польщі український, білоруський та литовський, але ту справу лишаемо тим разом на боці.

Так склалося, що в тім самім часі, коли появився в Америці висше згаданий артикул про Польщу, перебував в Римі на ювилейнім святі кардинал Мунделяйн з Шікаґа, Іл. та скаржився перед римським папою, що не може собі дати ради з Поляками в Америці, бо вони вносять в католицьку церков хаос і замішання.

Ті два голоси діткнули болючо американських Поляків і вони взялися ратувати „ґоднось народовон". Але не тим, щоби побачивши хиби, їх направити, щоби прим. донести ті голоси до свого уряду та склонити його до зміни своеї політики. Ні, Поляки взялися протестувати. Ілинойський Округ Польської Ради Суспільної Опіки скликав віче, замовив кількох бесідників та ухвалив резолюції, що то всьо неправда, що артикул в американськім місячнику це нічо инше як звичайна, нікчемна напасть на Польщу та її тисячлітну культуру. Ще твердять, що годі припустити, щоби американське громадянство, виховане на взнеслих засадах прав людини і свободи народів, не відчуло того письма як пляму, що покривае ганьбою цілу американську суспільність. Таке то врадили та мали ще відвагу вислати ті резолюції до президента Кулиджа і всіх конґресменів та сенаторів. Польська безличність як відомо не знае ніяких границь.

Що до кардинала Мунделяйна заявили, що до його голосу нема чого прислухуватися, бо він е ворогом Поляків не від нині. В резолюції проти него ті „найвірнійші" католики висипали повно погроз в його сторону. На адресу Апостольської Столиці і кардинала звернені такі погрози: „Хто намагаеться безчестити наші святощі, або насилувати наші віковічні права — того мусимо вважати за ворога, а з ворогами вміемо воювати, бо це нам не першина. Навчила нас того польська дітвора з Вжесні, „віз Дримали" і царська каторга. Не поконали нас тоді, коли ми були в неволі — не дамося тимбільше тепер, коли ми тут і там вільні. А вкінці істнують прецінь певні закони — моральні і етичні, божі і людські, що обовязують всіх, малих і великих, з під яких виломлюватися не вільно нікому".

Ось як вміють співати Поляки, коли ходить о їх шкуру, коли ходить о оборону їх народної чести. Коли Українці то саме роблять, коли виявляють перед світом не мнимі а правдиві насильства Польщі над нашим народом в краю, то нас лають бандитами та замикають в тюрму. А перед світом деклямують про „святі права людини". Такого лицемірського народа ще не було на світі, в фарисействі і облуді вони дійсно перші, правдиві майстри.

ҐІДНА ВІДПОВІДЬ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА

На днях одержала Гол. Управа УПТ. такого листа від д-ра Олекси Ріпецького, адвоката в Сокали: „На оборону „Рідної Школи" перед ворожим наступом жертвую квоту 20 амер. долярів, з тим, що квоту 10 амер. долярів пересилаю в залученню — а квоту 10 амер. долярів виплатить Управі УПТ — за предложеннем мого переказу — Банк Земельний дня 1-го падолиста 1925 року.". Бажатиб тільки, щоб подібні випадки не були рідкі. Маемо підставу надіятись, що великодушний примір викличе ширший відгомін.

ИДЕ ДО ЗГОДИ В ЕВРОПІ

Французько-німецький конфлікт, що так довго не давав стати Европі на ноги, поволи, але певно добігає до кінця. Президент Німеччини Гінденбурґ заявив свою згоду що до висилки німецьких відпоручників на запропоновану аліянтами міжнародну конференцію в справі ґарантійного пакту і в той спосіб вирішив судьбу тих нарад, що до яких відбуття були поважні сумніви. Перешкодити тому хотіли німецькі націоналісти. Вони почули силу за собою, особливо в своїм власнім народі. До того побачили, що Німеччина приходить скоро до себе та зачинае бути одним з найважнійших европейських чинників, без якого не можна полагодити тепер ні одної европейської проблеми. Бачуть далі, що і Франція, їх найбільший ворог, змінила супроти них свою політику, вицофуе свою армію з німецької території та хоче з ними годитися. Той момент хотіли вони використати для того, щоби скинути з німецької нації ту історичну пляму, яку вони були змушені в верзальськім договорі самі на себе наложити, а то ствердити своїм підписом, що Німеччина е виновником світової війни. Націоналісти хотіли перешкодити висилці німецьких делеґатів на конференцію в справі ґарантійного приречення, що вони доти не будуть входити з аліянтами в ніякі наради, доки ті не зголдяться на счеркнення з верзальського договору того пункту, який визнае їх виновниками світової війни. Дальше домагалися вони цілковитого очищення німецької території від чужинецьких окупаційних військ та злуки всіх німецьких земель. Під тим послідним розуміти треба прилучення Австрії та трох міліонів Німців, що належать тепер до Чехословаччини.

Як бачимо домагання справедливі, коли глядіти на них з німецького боку. Ще до того поставлені сміло і відважно, коли зважити, що вони звернені до побідників, в сторону тих, що ще держать ніж при горлі Німеччини. Але Німці не зважають на це, вони протестують проти ґарантійного пакту, проти вступлення Німеччини до Ліґи націй так як протестували проти пляну Доса. Бо всі ті акти вони вважають насильством. В такім дусі вони виховують німецький загал і ратують національну честь. В своїх закликах до німецького народу, що їх видають націоналісти, читаємо: „В тій рішаючій хвилі взиваємо всі партії і весь німецький нарід до розваги. Чи повинен німецький уряд накладати з таким ворогом, що голосить брехню, що німецький нарід завинив світовій війні.? Чи хоче Німеччина по власній волі зречися німецьких земель? Чи хоче Німеччина звязати себе Ліґою Націй, що продовжає тілки політику аліянтів з часів війни, що не дає ніякої охорони німецьким меншостям. Ми кличемо до німецького народу: Не будьмо зрадниками для своїх братів і для себе самих, не йдім до нового Верзалю".

Мимо того спротиву міністер заграничних справ Штреземан і канцлер Лютер поїдуть на наради. Німці за практичний нарід, щоби не бачили тих користий, які вони тепер добувають дипльоматичною дорогою. Особливо в теперішнім моменті, коли в Европі зарисовується новий розклад сил, коли Німцям треба буде остаточно вибирати, куди їм схилитися: на схід чи захід. Спосіб, в який розвяжуть пакт забезпечення, кине нам світло на те куди покотиться Німеччина. Вона бажалаби бути в згоді і з заходом і зі сходом, хотілаби ляврувати між тими двома силами, але це їй на довгий протяг часу не вдасться.

Цікаве те, що коли будуть радити над пактом забезпечення, не буде при тім ні Польщі ні Чехословаччини, себто тих країв, які в тім трактаті по Франції і Німеччині найбільш заінтересовані, бо посідають значну частину німецької території. Можна припускати, що ті справи будуть уреґульовані осібною конференцією, або, що правдоподібнійше, „уреґулює" їх сама Німеччина, якщо прийде до сили. Що до Польщі то нема найменшого сумніву, що буде змушена віддати Шлеск, що стратить всі права до Данціґу та коридору.

Та якби не було, ґарантійний пакт приведе Европу до певної консолідації і замирення, а наслідки його будуть великі, бо готово прийти до нового укладу міжнародних сил. Давні історичні вороги готові стати приятелями, як не від серця то з розсудку. Відчиняється нове поле і для української справи, яка стане актуальною тоді, коли Німеччина зачне дипльоматичною дорогою „випростовувати" свої границі супроти Польщі. Ми маємо рівнож дещо вирівнувати, тож будьмо готові до тої хвилі, щоби можна було вдарити Польщу з двох сторін.

ЖИДІВСЬКА КОЛЬОНІЗАЦІЯ ПІВД. УКРАЇНИ.

Дані офіціяльної статистики. Мотиви і цілі.

Кольонізація Жидами південної України в повному ходу. Вона ведеться систематично й пляново. Для цього істнують на Україні спеціяльні орґанізації: державна установа „Комзет" — комітет для справ жидівської кольонізації, покликаний до життя рік тому з ініціятиви найвисшої влади в Рад. Союзі, а то Президією Центр. Виконавчого Комітету СРСР. — і громадська установа на Україні „Озет" — „Товариство землевлаштування трудящих Євреїв". „Комзет" занявсь розробіткою плянів, проводженням їх крізь законодатний шлях, заключуванням умов і т. п., а „Озет" взяв на себе пропаґандистичну роботу, аґітацію серед Жидів за переселенням утворювання зі звербованих переселенців окремих ґруп, збірання громадських фондів публичними складками і т. д.

Акція скольонізування Жидами південної України перестала бути „внутрішньою справою" держави, коли зважимо ті моральні і фактичні зобовязання, які радянський уряд приймає перед закордонними жидівськими орґанізаціями. Ця кольонізаційна акція приймає загально-жидівський, так би мови міжнародній характер. В Америці істнує жидівське товариство „Ікор" („Селянин"), що поставило собі за ціль фінансувати кольонізаційну акцію українського Озет-а. Скільки це т-во видало взагалі грошей на скольонізування Жидами південної України — не відомо; на 1925—1926 рік обіцяє дати 250.000 долярів. Саме на 12 вересня. ц. р. була скликала обеднана жидівська орґанізація „Джойнт Дістрібюшен Комітi" у Філаделфії велику конференцію, що між иншим радила над орґанізацією 'фонду 15 міліонів долярів на цілі жидівської кольонізації на півдні України і на Уриму. В Берліні й Лондоні теж утворені спеціяльні жидівські комітети для спомагання жидівсько-кольонізаційної діяльности на Україні і всі вони стоять у безпосередньому контакті зі згаданими радянськими установами.

Як голосить офіціяльний рад. комунікат, в минулому році зголосилося 30,000 жидівських родин, бажаючих осісти на рілі; з того уладжено вже 6000 родин. У біжучому році уряд визначив для Жидів на Україні 65 тис. дес. землі, в того — як читаємо подрібно в комунікаті Озет-а — 36000 десятин в херсонській окрузі, 15.000 в одеській окр., 9.000 дес. на Криворіжу й 5.000 дес. на Катеринославщині. Разом з попередньо осілими на рілі Жидами на Україні, в одній лише Херсонщині є 45 жидівських кольоній на 70-ти тисячах десятин українського чорнозему. Всеросійський (!) ЦВК рішив на протязі найблизших місяців відвести в український херсонський округ ще 100,000 дес. для 7.000 жидівських родин. Процедер уладжування жид. кольоністів такий, що на загосподарювання одної родини витрачується 1000 зол. карбов., при чому одну третину має мати кольоніст, а дві третіх дає держава й громадський фонд. В біжучому році уряд виасиґнував „Комзетові" біля 1,400,000 рб. в готівці і натурі (безплатний будівельний матеріял, знаряддя і т. п.); буджет на 1926 рік передбачує 5 міліонів рб. з державних фондів на цілі жидівської кольонізації.

Ось так в коротці представляється статистика акції кольонізування Жидами українських земель.

Пружини цілої тої кольонізаційної історії ріжні й складні. Без сумніву, що одною з головних причин, це тягар безробіття, що налягає на державу наслідком деклясації й павперизації жидівського населення на В. Україні, що, складаючись здебільша з торговців і ремісників, утратило після жовтневої революції свій варстат праці. Та, безумовно, грають тут чималу ролю й політичні огляди — знову таки ріжного характеру. Є такі інтерпретатори масового перекинення Жидів на рілю, які добачують у цьому — антисемітський курс уряду, чи, вірнійше кажучи, зріст впливу Росіян і Українців в ПРК. і КПбУ.: намір виперти жидівську масу з міст і поволі відсепаровувати жидівських комуністичних менерів від загально-державних справ, виділюючи їх з урядових установ і парт. управ до інституцій, звязаних безпосередньо з жидівським кольонізаційним рухом та жидівським самоврядуванням на скольонізованих землях. Але форма, у якій рад. уряд переводить цю кольонізацію, себто: надзвичайні привілеї, які він дає кольоністам, зміст умов, що їх заключає з закордонними жидівськими орґанізаціями й вибір місця під оту кольонізацію, вказують з багато більше переконуючою силою на инші ще мотиви й цілі цієї на широку мірку закроєної акції.

В. Щурат.

І ВАРШАВА ДИВУВАЛАСЬ ЇМ!

У волинській тихій стороні
В церкві кобза висить на стіні;
Сотню літ вже висить сумно,
Мов не кобза, але трумно,
Де спочили давнії пісні.
Стародавній запорожський лад
Дав пісням тим давнім дивний склад,
І дала їм силу слова
Голосна Дніпрова мова, —
Дивувавсь пісням цим Цареград.

А коли озвалися, як грім,
То й Варшава дивувалась їм.
Жовті Води стали в крові
Од крівавої їх мови,
Що нагнала добре жаху всім.
Бож і сила в тих піснях була!
Все з завзяттем лицарів росла,
Поки з славою могила
Їх собою не покрила...

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912,

Of "Svoboda", (Liberty) Ukrainian newspaper published DAILY at Jersey City, N. J. for October 1, 1925.

State of New Jersey, County of Hudson.

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid, personally appeared Simon Yadlowsky, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the "Svoboda", and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management and the circulation, etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher: Ukrainian National Ass'n, Inc., 83 Grand St., Jersey City, N. J. Editor: Vladimir B. Lototsky, 83 Grand St., Jersey City, N. J. Managing Editor: Emil Revyuk, 83 Grand St., Jersey City, N. J. Business Manager: Simon Yadlowsky, 83 Grand St., Jersey City, N. J.

2. That the owners are: Ukrainian National Association, Inc., Fraternal Order. Theo. Hrycey, Pres. & Trustee, 329 So. Fourth St., Philadelphia, Pa.; J. Kashtaniuk, Rec. Sec. & Trustee, 83 Grand St., Jersey City, N. J.; B. Levczyk, Treas. & Trustee, 48 Washington Ave., Elizabeth, N. J.

3. That there are no bondholders, no mortgagees and no other securities.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the six months preceding the date shown above is 17.500 per each issue.

SIMON YADLOWSKY, business manager.

Sworn to and subscribed before me this 29th day of September, 1925.

MICHAEL UHORCHAK, Notary Public
(My commission expires July 28, 1929).

„ХОЖДЕНІЄ ПО МУКАМ".

Поворот п. Млинарського з подорожі за золотим руном.

Після двохмісячної подорожі по Америці й Англії повернув до Варшави віцепрезидент Банку Польського Млинарскі. Їздив він, річ ясна, (за чимже би иншим?!) за грішми, за позичкою, або як каже делікатно й штудерно польська преса: „з метою розпочати на заграничнім терені акцію задля підсилення польського господарського життя чужими девізами." Правда, міністер фінансів Вол. Ґрабскі довший час твердив, що Польща обійдеться без позички, бо у власних податників є подостатком грошей, які є тим вигіднійші, що взявши їх, не віддається, а премієр Вл. Ґрабскі підтвердив цей погляд загальною внутрішньою політикою, що охолоджуючо ділала на закордонних банкирів. А проте видно, що ця теза збанкротувала, коли ось в допомогу п. Млинарському додано аж самого красноріпчивого демократичного ґрафа Скшинського, якого завданням було робити Польщі прихильний настрій всюди, де лише це могло мати сякий-такий вплив на інтернаціональні гаманці. Спеціяльнож міністр Скшиньскі був обовязаний розсівати ті „нікчемні калюмнії", які ширив по світі клятий Німець (хтож би инший?!), підриваючи довіря до польського довжника. Як відомо, п. міністр Скшиньскі, свідомий своєї важкої місії, узброївся на дорогу м. и. також — приятельським листом до Нагума Соколова, у якому здеклярував себе рішучим сторонником сіонізму...

П. Александер Скшиньскі повернув зі свого турне просто захоплений. Сяючи радістю подав негайно до відома своїм землякам, скільки то промов він виголосив на Новому Світі, скільки журналістів прийняв, та скільки міліонів радіотелефонічних абонентів слухало його подяки, складеної в імени Річипосполитої благородному американському народові. Мимоходом лише зауважив, що Польща не може рахувати на американську позичку, бо Америка не має довіря до цілої Европи, (дарма, що Німеччина позичку таки дістала). А врешті, заявив він вдоволено, це не його справа, бо з ним був п. віцепрезес Банку Польського Млинарскі, який цим близше цікавився...

Отже з приїздом п. Млинарського посунули до нього хмари польських редакторів, цікавих дізнатися, як же воно з позичкою, якої треба — ой як треба! П. Млинарскі ріжниться від п. Скшиньского тим, що він скупий на слова, але що скаже — скаже ясно і пророчисто. Отже: він спростовує „деякі подробиці," які появились були про його успіхи підчас побуту в Америці. Фактом є —каже п. Млинарскі, що його переговори з американськими фінансістами „не відбувалися у прихильній для Польщі атмосфері." „Німецька пропаґанда в справі оптантів зарівно як львівська афера з фалшивими американськими чеками — утрудняли реалізацію умов. Сфіналізований є лище позичковий контракт, заключений Банком Польськ. з Federal Reserve Bank на суму 10 (словами: десять) міліонів долярів!" У Лондоні п. Млинарскі конферував з головним директором Bank of England п. Норменом та директором згаданого Ню-Йорського Federal Reserve Bank-у. Ці наради мали „вдоволяючий перебіг!" „Започатковані переговори будуть континуовані в догіднім (!) часі." Від подробиць п. Млинарскі стримується, бо оголошувати їх ще „передчасно." На виразний же запит одного інтерльокутора, чи пан презес є вдоволений зі своєї праці за кордоном і чи задоволені є нею особи, перед якими він складав свій рапорт, — п. презес відповів: так. П. презес задоволений, бо „зміцняв" основи Банку Польського, засягаючи в авторитетних заграничних директорів емісійних банків їх „опінію" в справі фінансової ситуації, устійнювання курсу валют в часі їх захитання і т. п.

Опінія опінією, а гроші грішми. Всілякі великі фінансові потентати й авторитети-економісти доброзичливо ділились з вдоволеним такою чемністю п. Млинарським своєю „опінією," але не тільки грошей п. Млинарскі не привіз, але й ніякої надії на них...

ГЕРОЇ.

Найкрасші гинуть на війні! —
Слова поета із півночі.
Вони в найбільшому огні
Глядять відважно смерті в очі.
Вони не скривлять, не втічуть
У найгрізнійшому моменті.
І чистою стоїть їх путь —
Будова в сильнім фундаменті.
Вони герої без вінця.
Про них ніхто нічо не знає.
Не бачуть славного кінця,
Поет їм пісні не співає.

Лу. Лу.

ЯК СПРОВАДИТИ ЖІНКУ І ДІТИ ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

Хто хоче спровадити жінку і діти з рідного краю, най запамятає слідуючі постанови:

Жінка, що подружилася з американським горожанином перед 22. вереснем 1922 року, уважається горожанкою Злучених Держав. Вона має право на американський паспорт, чи вона жила в Злучених Державах чи за границею. Як вона хоче приїхати сюди, треба щоби її чоловік післав свої горожанські папери і посвідку слюбу до Паспортового Бюра і дістав її паспорт. Адрес Паспортового Бюра: Департмент оф Стейт, Вашингтон, Д. К. Так як горожанам приїзд і виїзд вільний, то вона може кожного часу приїхати до Америки.

Труднійше дістатися жінці іміґранта який зістав горожанином після 22. вересня 1922 року, бо вона не має горожанських прав. Правда, її прислугує право приїзду поза квотою іміґрантів. І теж саме право має жінка горожанина, що подружилася за границею Злучених Держав після 1922 року. Але іміґрантам звичайно нема з того користи. Діло в тім, що екзамінаторі при горожанських іспитах звичайно рекомендують суддям не признавати права горожанства такому чужинцеви якого жінка живе за границею. Значить звичайно жінка не може приїхати поза квотою, бо її чоловік не здобув права горожанства, а чоловік не може стати горожанином бо жінка не живе в Америці. Деякі судді бачать безвихідність такого положення і дають горожанські папери мимо рекомендації екзамінатора. Але буває і так, що відмовляють. Послідне рішення про допущенння чужинців до горожанства є в руках судді натуралізаційного суду.

Діти роджені за границею, є горожане коли батько горожанин. Діти роджені за границею коли батько не мав горожанських прав уважаються за чужинців, і тільки тоді можуть дістати візу поза квотою, як вони не подружені і мають менше чим сімнайцять літ. Як вони неподружені і не старші чим двайцять оден літ, їм дають першенство при одержанню візи. Подружені діти або старші чим двайцять оден літ їдуть як звичайні іміґранти, коли квота ще не переповнена.

ПАЛАТА У ВОДІ.

В полудневих краях панує страшна спека. Тому богаті люде в Персії вже віддавна мали всякі способи, щоб хоронитися перед спекою. Але найвигіднїще уладилися князі Аґри (в англійській Індії), щоб хоронитися перед спекою. Вони приказали побудувати собі скляну палату, яка пливала на дошках по воді, а в разі потреби можна було її спускати на дно озера. Та палата мала довгу руру, яка виставала понад воду гейби комин. Через ту руру входило повітре до палати. Так хоронилися князі Аґри перед спекою.

КОЖНА ЗАМУЖНА ЖІНКА ПОВИННА МАТИ КОПІЮ ГОРОЖАНСЬКИХ ПАПЕРІВ СВОГО ЧОЛОВІКА.

Кожна жінка повинна мати свою метрику, замужна жінка повинна мати метрику і слюбну посвідку, а жінка еміґранта, який став американським горожанином, повинна мати ще й копію горожанських паперів свого чоловіка, коли вона подружилася перед днем 22. вересня, 1922 року.

Як відомо, до року 1922 жінка-іміґрантка не мусіла брати собі окремі горожанські папери. Вона ставала горожанкою коли чоловік ставав. Тому вона не має окремої посвідки на здобуття горожанських паперів і ніяк не може доказати що вона горожанка, як в неї нема копії його горожанських документів.

Се дуже важно знати жінкам що овиїздять з Америки і думають вертати сюди. Одна жінка, вдова іміґранта горожанина поїхала до Европи в 1912 році. Вона не мала паспорту бо тоді переїзд був вільний, і не мала доказу, що її чоловік натуралізований, бо не знала, що такий доказ потрібний, щоби мати право повороту. Недавно вона хотіла приїхати до Америки, але її не пустили. Вона вже не могла дістати копію горожанських паперів, бо не памятала в якім суді чоловік їх дістав.

Друга жінка подружилася з іміґрантом в 1895 році і стала горожанкою бо він був горожанином. Через якийсь час він переїхав в далекий стейт шукати роботи, і не давав знати де він живе. Як раз тоді прийшов лист з Европи, що її мати хора, і вона поїхала до матері. Коли треба було вертати, показалося, що конзуль не дасть візи доки вона не докаже що вона горожанка і що як така має право на свобідний візд. Даремне вона обіцювала дістати афідевіт від приятелів, котрі знали чоловіка і її, конзуль жадав копії горожанських документів і більше нічого. Аж як її вдалося добути дозвіл приїхати до Америки в гостину на короткий час, вона найшла свого чоловіка і дістала копію його горожанських паперів. Тоді її дозволили остатися на все.

НАПИСИ НА НЕБІ.

Як відомо, від деякого часу пробували писати на облаках при помочі аероплянів. Це писання відбувалося таким чином, що літак випускав дим, який оставав на облаках у виді букв зачеркуваних летом літака. Такого писання на облаках літаками уживали для рекламових цілий. Англійський технік винайшов недавно і опатентував прилад, який дає змогу друкувати на облаках цілі написи. Прилад складається з численних рурок, які наставляються так, щоби вони творили бажаний напис. Рурки набиті кульками, що мають у собі вибуховий матеріял та вибухають у віддалі 200 метрів від літака. Вони виділяють по вибуху в ночі світляні смуги, а в день темний дим. Зі смуг творяться цілі написи, які при погоді удержуються на облаках дуже довго. З рурок стріляється так як із пістоля. Летун, що з них стріляє, не потребує ніякої вправи, бо вони вже наперед є так уставлені, що напис твориться сам.

ПОЕТИ І ПОЕЗІЇ.

Кождий поет, чи він більше талановитий, чи менше, має вроджений дар поетичний. Але жаден поет, навіть найбільше талановитий, не може розвинутись і удосконалюватись, коли не читає творів других поетів, а особливо — добрих поетів.

Навіть набільщі поети писали свої твори під впливом других великих поетів іноді навіть других національностий.

Правда, не кождий поет вміє сей вплив відповідно використати, але також правда, що без того впливу поет останеться на тому початковому стані, на якому вперве взявся писати свої поетичні проби.

Длятого ся стара але все дуже добра вказівка для поетів: Читайте твори других поетів, не раз, але 10 разів! — завсіди останеться золотою гадкою.

Українські поети повинні читати, як найбільше твори українських поетів.

В Америці є чимало українських поетів, а деякі з них вже доволі вибилися своїм талантом. Котрі виказались більшими успіхами, безперечно більше читали. Але всі українські поети, все, і всюди повинні тямити свій заповіт: Читати як найбільше творів українських поетів.

Книгарня Свободи має на складі такі збірники українських поетів.

Гайдамаки. Т. Шевченка	.50
Кобзар, повний ілюстрований збірник віршованих творів Т. Шевченка (брош.)	1.50
Кобзар Т. Шевченка, 707 сторін в оправі	2.50
Твори Тараса Шевченка в 3-ох томах (в оправі)	8.50
Твори Тараса Шевченка в 5-ох томах, в оправі	15.00
З вершин і низин, збірник поетичних творів Івана Франка, в оправі	3.40
Писання Богдана Лепкого, з нарисом його літературної діяльности, Вас. Верниволі. Том І. Вірші, том II. Проза. В полотняній оправі	5.50

На сих книжках даємо таксамо 25% опусту, коли замовлення виносить понад $2.00. Гроші або моні-ордери слати на адресу:

„SVOBODA"

83 Grand Street, Jersey City, N. J.

В. БУДЗИНОВСЬКИЙ.

Сава Чалий.

(Історичне оповідання).

(38)

— Але памятай! Твоя голова злетить з карку, як не возьмеш мене. Я не простилаб тобі того.

Валка Чалого станула на роздорожу. Одна дорога вела до Степашок, друга до Немирова. До Немирова ненаручно було брати козаків і того воза, на котрім були навантажені річи Чалого. До Степашок годі було посилати, бо Чалий двора ще не обняв в посідане. Отже він приказав їхати на Степашки, але, не доїздячи до села, станути в корчмі під Степашками і дожидати його приїзду. Один віз і козаки рушили на Степашки. Другий віз із Зоською та Мариною і Чалий верхи, пустилися до Немирова. До Курчиньскої заїхали під ніч, з чого Шаравскі, котрий саме тоді відходив від Курчиньскої, не дуже був вдоволений. Чалий був дома, отже Шаравскі не міг нічого скористати. Відійшов потішаючи себе тим, що на другий день перед полуднем Чалий піде до гетьмана і Зоська буде вільна.

На другий день Чалий вийшов з хати в полудне і пустився в сторону палати гетьмана. Мусів перейти попри шинок, в котрім при вікні сидів Шаравскі. Чалий не бачив його, бо йшов дивлячися перед себе. Шаравскі тільки на те зайшов до шинку і сів при вікні, щоби видіти, коли Чалий піде до гетьмана. Коли Чалий минув шинок, Шаравскі вийшов і майже бігцем пустився до Курчинської. Прийшовши до двора, Чалий не довго ждав. Гетьман приказав впустити його до себе перед иншими, що дожидали авдієнції.

В душі гетьмана закипіло, коли Чалий увійшовши тільки поклонився, не кидаючись до руки гетьмана, щоби її поцілувати. Але гетьман переміг себе. Він вже тоді знасилував себе самого, коли рішився був отаманови гайдамаків дати власну доньку та полковництво. Маючи в тім свою мету, мусів кінчати так, як зачав.

— Ти бачу горда душа, — гетьман промовив, бутьтоби жартуючи, — коли не хотів дівку мати за дурно і за неї заплатив мені кіньми. Я, правда, приказав дати тобі ту дівку, але вона донька Курчиньскої. Треба було їй заплатити.

— Я, прошу ясновельможного, за дівчину не заплатив нікому, бо я нівідкого не купив її. Я її дістав у дарунку і за той дарунок дякую. Вчера я подякував мамі. Нині дякую ясновельможному, бо без його ласкавого приказу мама дівчини була би мене тим скарбом не обдарувала. І кіньми я не платив. Таких коний, казали мені, ніхто не продає, ані такими кіньми не платить. Хто такі коні має, то має їх або для себе, або не беручи плати дає їх комусь... ну, комусь такому... Як би то сказати? Чи з вдячности, чи з поважання...

— Розумію, розумію. Коли так, то за ті коні дякую тобі... Служби як полковник, не хочеш зачинати зараз.

— Не знаю, чи ротмістр Шаравскі пояснив ясновельможному, чому.

— Він казав мені щось. Лиш не знаю, чи добре переповів твої думки. Але й я розумію, що тобі ніяково робити такий скок. Вчера бив панів, нині бе гайдамаків. Чи не так?

— Та троха так.

— Даю тобі відпустку, бо й так, сама вість, що ти гайдамаків покинув і перейшов до мене, поразить їх. На хвилю присядуть. Твоя жінка вже в Степашках?

— Ще ні. Я там взагалі ще не був. Жінка у своєї мами. Я ще сам не знаю, як то буде з тими Степашками. Не знаю, чи ясновельможний позволять.

— Я вже позволив. Маєш грамоту. Ти був такий обережний, що й в ґроді вписав її.

— Се не було мені на умі. Я маю иншу просьбу до ясновельможного... Я не хотів би, щоби люди втікали від мене до гайдамаків.

— Може хочеш, щоби я пильнував, їх ловив?

— Я хотів би, щоби вони не мали причини втікати. Щоби панщина була лекша і данини не такі тяжкі.

— Зі своїми людьми можеш робити, що сам схочеш.

— Ясновельможний готові вгніватися, що сусідні села будуть завидувати і нарікати на своїх панів.

— Не я буду винен як ти не будеш мати що їсти, як твоя жінка не буде мати що їсти, як твої діти будуть голодувати. В Степашках роби що хочеш, бо Степашки твої.

— Можу приймати гайдамаків, як допевнюся, що вони будуть сидіти спокійно, не бунтуючи инших?

— Очивидно. Тим ослабиш гайдамаччину.

— І ксендза не хочу мати у себе.

— Кажу тобі, Степашки твої! — гетьман крикнув. — Про мене, й попа можеш протнати, та на його місце посадити рабіна або муллу. Яке їхало, таке здибало. Надіюся, що не буду жалувати того, що гайдамаку взяв до себе. Іди в мирі і більше не согрішай!

Чалий поклонився і вийшов. Ішов скоро, бо скрізь, куди йшов, люди цікаво ззиралися на него. Вже ціле місто знало, що страшний гайдамака перемінився в пана і в ласках гетьмана. Коли наближався до хати Курчинської, побачив на порозі Марину. І вона побачила його. Схопилася і щезла в дверях. Замість неї на порозі появився Шаравскі.

— Ти від гетьмана? — спитав, не вступаючися з порога.

— Від гетьмана, — Чалий відповів.

— Як приняв тебе? Згори, чи ласкаво?

— Такий пан все приймає з гори. Але як на него, надсподіване ласкаво. Аж боюся, що з того вийде, бо заласкаво.

По сім слові Чалий прикусив язика, щоби не сказати забогато. Не забув, що Шаравскі, хоч пхаєся на приятеля, Лях. Нині добрий, завтра буде доносити. Може й на те заприязнився, щоби його контролювати і доносити гетьманови?

— То Богу дякувати! — Шаравскі замітив. — Пани химерні. Я зразу боявся, що ті ласки, якими тебе обсипав у своїй грамоті, то хвилева химера великого пана. Тепер бачу, що то тривка ласка. Мушу я коло тебе, полковнику, тупцювати. Може колись, як мені потрібна буде панська ласка, вставишся за мною... Ти й повинен мати силу на него, — Шаравскі шепнув, — бож ти не чужий йому.

— Я не чужий? — Чалий спитав здивований. — Я йому ні брат, ні сват. Я й не Лях.

— Ти хиба забув, — Шаравскі шепотів далі, — що Зоська твоя жінка. Ти його зять. Твої діти будуть його внуками.

Шаравскі, котрий так довго здержував Чалого на порозі, погадав, що Зоська вже видихалася, отже вступився з порога. Чалий увійшов у хату, Шаравскі за ним. Курчинська сиділа з донькою на канапі, Чалий сів на стільчику з боку, Шаравскі станув під стіною проти него.

— У гетьмана пішло всьо дуже гладко, — Чалий промовив. — Завтра досвіта їду до Степашок.

— Вже завтра? — Шаравскі перебив. — Зараз пізнати, що ти ще не був жонатий. Ще не знаєш, що жінка без посудини, без сего й того в хаті, не годна ґаздувати! Зараз першого дня обід не буде зварений. Як не ти, то жінка мусить се й те купити. Щоби в хаті щось було бодай на перші дни. Ти гадаєш, що в Степашках дістанеш цинамон, або взагалі щось таке? Нині вже запізно. Щоби купити бодай пару горшків, ложок, тарелів, коріня, то що, треба бути бодай один цілий день в місті. Лишися ще через завтра, бо кажу тобі, що будеш в клопоті. Не так ти, як пані полковникова.

Курчинська прошибла Шаравского лютим поглядом. Вона хотіла як найскорше відсунути Шаравского від Зоськи, отже така його замітка не була їй по нутру.

— Чого ви, пане ротмістр, вторкаєтеся не в своє діло, — промовила. — Молодята хотіли би якнайскорше бути на своїм власнім смітю і самі. Цілком самі. Так як ви любите бути самі з вашою жінкою. Вони можуть цілком супокійно їхати, бо що їм потрібне на пару перших днів, дістануть від мене. У мене і комора повна і посудини досить.

Чалий розсміявся.

— Не сваріться, — каже.

— Має рацію мій товариш чи ні, буде таки так, як він радить. Зоська може завтра йти на купно, бо її тут лишу... на одну добу. Очивидно, як мама приймуть її. Бо я їду сам, на обзорини. Я двора ще не бачив. Не знаю, чи там взагалі буде можна з жінкою жити. Насамперед заряджу що треба. Їхати мушу якнайскорше хоч би тому, бо мої козаки дожидають мене в корчмі перед Степашками.

Курчинська була люта, Шаравскі затирав руки, Зоська позирала трівожно, то на Чалого, то на Шаравского, то на маму.

— Як покажеся, — Чалий тягнув далі, — що в дворі Зоська буде мати всяку вигоду, то позавитра приїду по неї.

— Я гадаю, що в дворі лад, — запевняла мати. — Там ще перед двома неділями жили Квятковскі і дуже хвалили собі. Вся обстанова лишилася, бо то власність ясновельможного. Нема хиба тільки постелі і посудини. Все те Зоська дістане від мене. Я її не виганяю від себе. Про мене, може й цілком лишитися у своєї мами. Але, раз вже вона жінка, то нехай сповняє обовязок жінки. І муж від тих обовязків нехай не викручуєся.

(Дальше буде).

НЕЩАСТЄ.

В одному селі жили собі люди спокійно та працювали на хліб, помагаючи один другому. Аж тут одної днини принесло до села боярина. Боярин, не питаючи громади, забирає поле, пасовиска, луги, забирає ліс, будує рогачку, щоби дерти з селян мито, словом — пан, властитель не тільки поля, ліса і всякого громадського добра, але й душу хотівби загарбати. Та не попав він між рабів, а між мудрійших, здорово думаючих людий, які давай боярина з села викурювати.

Як сі хлопи дали собі раду з непрошеним назнаком, як завзято і мудро обороняли свої права і вольности своєї громади, довідаєтеся з книжки: Захар Беркут, написаної Іваном Франком, яку Свобода радо Вам вишле по одержанню від Вас $1.50 моні ордером або марками.

Якраз тепер пора читати, і то конче, ту прекрасну книгу нашого великого писателя, щоби причинится єдности, організованости та солідарности до вигнання наїзника з нашого рідного краю.

Жан Ґольдберґ.

УКРАЇНСЬКИЙ ДІОҐЕН.

Відвідини у фавна з комарівських лісів.

У „Neues Wiener Journal" з дня 25. серпня находимо статтю Жана Ґольдберґа з Чернівець під сензаційним заголовком на всю сторінку газети:

„Митро, людина з ліса. Відвідини у фавна з комарівських лісів."

Прочитавши згадану статтю, яку передаємо в перекладі, найбільше дивує нас те, що ніхто з наших земляків до цього часу не відкрив цієї оригінальної людини, дарма, що її слава дійшла до відома аж нюйорських Американців. — Пр. Ред.

Це подобає на казку з давної давнини, а проте є правдою. У лісі села Слобода-Комарівська на Буковині живе з яких сорок літ чудак. Простий нарід зве цього пустельника Митром. Ніхто не знає його прізвища. Літом та зимою живе він у свій улюбленій соломяній колибі, яку нам собі поставив. Ніколи не покидає він ліса, який називає його власним. Обривки шматтямзвязані мотузками вкривають його струнке, елястичне тіло аж до бедра. На голові носить щось у роді шапки з витертої шкіри і вяже її з заду в „оселедця". Обуви Митро не знає. Те, що називається в нього сорочкою, є єдиною його одіжю, звичайним лахміттям. Ніколи він ще не скидав цієї сорочки. Вона так мовити, зрослась з його тілом. Навіть зимою, при найгострішій студені пустельник носить тільки цю одну сорочку. Вона нагадує сорочку щасного пастуха з казок Ґріма, за якою шукав недужий король по всьому своєму царстві. Так само Митро почуває себе щасним, не маючи ніяких потреб. Його тіло сильно загартоване; шкіра подобає на кору дерева. Це тіло, крім дощевої води, не знало ніякої иншої, бо Митро не вмивається. Його їжа — лісні овочі; у літку збирає він з них припаси на зиму.

На узліссі, де стоїть домівка цього фавна, журчить струмочок. У ньому втишає „лісовик" свою спрагу. Нікого не лякається, і його не лякається ніхто. Навіть підчас війни не покинув ліса. Ніхто не знає, як довго живе там цей незвичайний чоловік. Одна 70-літна дама з Кабиць, пані Барбіє, оповідає, що чула про нього ще змалку.

Дооколичні мешканці оповідають, що траґічна доля загнала цю людину до ліса. Колись він був багатим земельним власником у Слободі-Комарівській, але в наслідок жучих інтриґ усе майно втратив. У розпуці, огірчений до людей, заховався у лісі, який також був його власністю. І не хотів більше його покинути. Дяк з Кабиць, сусіднього села, твердить, що прізвище цього відлюдка є Кособан.

Митро є гордим і великосердим. Він не приймає ніякої їжі від тих, що його відвідують. „Тримайте це для себе" — відповідає він звичайно. „Це вам буде треба на дорогу." Він не пє і не курить. Хто хоче відвикнути від алькоголю та тютюну, може піти до Митра і дізнатись від нього його тайну! Люди приносячи йому харчі, залишають їх перед його хижиною. Тоді вже він робить їм цю ласку, що сам заносить харчі до свого захисту. Тілки духовна особа є виімком. Зі священиком Митро є чемний і перед ним відкриває своє серце. Але звичайно людий оминає. Одіжі взагалі не приймає.

Про світ та людей не хоче нічого знати. Його Богом, усім Найсвятійшим, його всім — є сонце. І тому так часто згадує він про сонце і про лихі хмари, які закривають його. „Іду спати разом зі сонцем і разом з ним встаю" — каже Митро. Природно, що для мешканців цього села та околиці, він не є новиною. Але чужі люди ніколи не покидають цього села, щоби не поглянути на це диво. Митра навіть часто фотографують, але це не легко, бо він утікає перед апаратом. Деякі селяне вважають його опікунчим богом. Простодушні селянки називають його лісним чортом. Коли якійсь селянці трапиться щось неприємного, тоді йде вона мов паломниця з куркою або горшком сметани, щоби зеднати собі його. Але — як ми вже сказали — „лісовик" є непідкуплений. Слово „хабар" йому зовсім незнане. Він бачив раз світ 40 літ тому — і має його досить.

В одно душне пополудне мав я нагоду бачити цього пустельника і „інтервювати" його. Взяв я на себе важке завдання. Два панове з Ню Йорку, що зупинились для відвідин своїх близьких у Кабицях, йшли разом зі мною. Ми не могли найти воза і тому мусіли мандрувати пішки через гори та долини. По трох чвертях такої дороги нарешті дійшли до бажаної мети. Сільська дівчинка, що пасла корову, вказала нам, як дійти до буди Митра. У напруженні, без віддиху, пішли ми хутко. Між деревиною досить рідкою, біля великої скількости складених сягів дров побачили ми намет Діоґена.

У лісі панувала велика тиша. Тихий леґіт проходив крізь верхівя дерев. Вивірка перескочила на дерево. Сям-там щебіт пташок. Природа простягла перед нами свій чар. Ми зупинились мовчки. На мить заслухались у лісову ідиллю. Спочатку побачили зад буди. Ніякого шелесту в її сусідстві. „Митро мабуть кудись втік" — сказав з острахом один з моїх американських товаришів подорожі. Митро часто блукає по лісі, шукаючи за ягодами, грибами або хворостом. Незабаром зупинились ми перед входом міцної хижини, у формі покрівлі. Ми глипнули до її темної челюсти. Ні слуху ні духу. „Митре"! — крикнув другий Американець. Тоді в буді щось заметушилось. Вилізла рачки якась істота. Це був Митро в такім виґляді, як ми це описали. Його імення вповні підходить до нього. Він глянув на нас боязкими, дочитливими очима, а потім оперщись стає перед входом у позі резиґнації та втоми. Сидить скулиніг, оплівши худощаві руки довкола ніг. „Чого хочете?" спитав він придушеним голосом. Наші відвідини Митра зовсім не дивують. Потім виконав слабий рух рукою і сказав по українськи: „Відступіться від мого сонця!" Спочатку говорив тихо, пізнійше голосно. Не знає пардону.

„Як довго живете тут?" спитав я його.

„Що це вас обходить? Ви — чужі, відступіться від сонця. Ідіть собі, звідкіля прийшли. Не забирайте мені мого сонця!" Такою була відповідь дикуна. На инші запити: про його вік, здоровля, то-що, давав вимінаючі відповіди. Митро був тоді, як мені пояснювали, в досить поганім настрою. Мабуть тому, що ми перебили йому пообідний сон. На запит, чому він мешкає тут у лісі, він відповів: „Тому, що я можу мешкати тут зі своїм сонцем, своїм Богом."

Перед хижиною запримітили ми купку пожовклого листя, а між ними кілька горіючих вугликів. Це був тзв. вічний огонь Митра, який ніколи не сміє погаснути. Він горить день і ніч. Біля буди бачили ми також чотирокутні купки ріща, дбайливо поскладані.

Митро встав і зробив кілька кроків вперед. Я зазирнув до хижини і запримітив там у бляшанім горшку зелені сливки та бараболю. Їх певно принесли йому відвідувачі. Там бачив я також погасле вуґілля. Лісовий дід піддержує вогонь навіть у середині буди. Дим не перешкаджає йому. Леговища не було видко.

Недалечко його зимової резиденції бачили ми останки літньої буди Митра. Буря знищила її. Митро не хоче її більше відновляти. Він видко почуває себе добре у зимовій. Від нашого приятеля Митра, що глядів на нас з недовірям, ми не могли дізнатись багато. Наприкінці схвильовано заявив: „Скрізь є лихі люди."

Коли ми відходили, Митро проводив нас кілька кроків аж до стрімкого узлісся. Там перехрестився, відвернувся до нас плечима, впав на вколішки, підніс голову до неба і поцілував землю. У такій позі клячав з пять хвилин. Потім встав, зробив бух на адресу неба, немов би хотів проґнати хмари і побіг назад до хижини. Це була незвичайно цікава сцена: як цей фавн цілував землю. Малярі найшли би в ньому напевно дуже вдячний сюжет.

Перекл. з нім. мови О.
(Neues Wiener Journal"
з 25. VIII.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ. Тов. Зап. Січ, від. 206, повідомляє своїх членів, що мітинґ квартальний відбудеться в неділю, дня 4. жовтня, о годині 1.30 пополудни. Обовязком є кождого члена прийти на сей мітинґ позаяк будеться принимати новий статут, котрий уже є виготовлений для Товариства. Також будуть инші справи до полагодження. Член котрий неявиться на сей мітинґ заплатить кару 50 ц., а урядник 1.00. — Іван Затонський, предс.; Ст. Бардачевський, секр. фін.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Тов. Свобода, від. 194, повідомляє, що надзвичайний мітинґ відбудесь о год. 7.30 вечером в суботу, дня 3. жовтня, в Касіно, 358 Вест 44-та ул. Проситься всіх членів явитись на час бо є много тов. справ до полагодження. Неявившийся член буде караний. — Іван Витак, секр.

ПРАВО ВІДШКОДОВАННЯ В СТЕЙТІ ОГАЙО.

Стейт Огайо признає право відшкодовання робітникам занятим у господаря, який наймає трех або більше людей, виключаючи домашну службу. Платять відшкодовання не тільки за те як робітник покалічиться, на роботі, але також як заслабне від затроєння оловом, живим сріблом, фосфором, бензолем, ґазоліною і т. д. або як заслабне иншими недугами, що їх вичисляє компензаційний закон.

В першім тижни слабости платять лише лікаря, медицину і шпиталь. За повну досмертну нездібність до праці дають досмертну пенсію яка виносить шісдесять шість і дві треті процент тижневого зарібку. За повну нездібність що триває якийсь час платять доти доки чоловік нездібний але не довше як шість літ.

Ніколи не платять більше як $18.75 на тиждень і не менше як $5,00, хіба що робітник заробляв менше як пять долярів. Робітник, що його тижнева платня менша як пять долярів, дістає як відшкодовання цілу плату.

На випадок смерти платять не більше $6,500, але як Промислова Комісія найде причину випадку в неуважі робітника, поменшають відшкодовання до половини. Окремо платять на кошти похоронів $150.

Коли робітник мав нещасливий випадок і став нездібний до праці на сім днів або на довше, він повинен повідомити Промислову Комісію в Коломбус, Огайо, не пізнійше як в два тижні після припадку. Як до трох місяців не зроблено повідомлення, робітник може втратити свої права.

Робітник, який жадає відшкодовання повинен піддатися лікарським оглядинам в такім місці і часі як назначить Комісія. Комісія платить кошти подорожі, коли оглядини будуть в позамісцевого лікаря.

Господар що наймає робітників платить сталу плату в державний асекураційний фонд, або складає бонд як запоруку, що він сам може покрити кошти відшкодовання.

Стейт Огайо платить однакове відшкодовання родині робітника, яка мешкає в Америці і за границею.

ЯК ПОВСТАЛО НУМЕРОВАННЯ ДОМІВ.

Один париський будівничий прийшов у перше в 1512. році на думку, в одній дільниці Парижа нумерувати біжучими числами. Але, як богато думаючих людий, і він на той час робив то передчасно. В Німеччині був звичай нумерувати доми без огляду на вулиці. Лондон був уже доволі великим містом, заки почав нумерувати свої доми. Але годі було завести цей звичай, бо тоді неграмотність була там звичайною появою, й люди не могли би відчитувати чисел. Тому воліли визначувати доми і крамниці ріжними знаками і вивісками. Ті шильди звичайно висіли далеко на вулицю і нерідко були небезпечні для прохожих. У 1762. році заборонено ці далеко вистаючі шильди й знаки. Кілька літ пізнійше появився инший розпорядок, на основі якого всі доми мусіли мати числа. І на европейському континенті впроваджено нумерацію домів у 18. столітті.

ЖІНОЧА СЛУЖБА МУСИТЬ НОСИТИ ПЕРУКИ.

В ніодному більшому париському готелі не приймуть на службу дівчини з обтятим волоссям. Тому вони мусять носити перуки. Як покінчилась служба, то знову можуть ходити собі з обтятим волоссям.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".